

GUJÓTÓ: ÁELI JÓRSEF
GUJÓTÁS IDEJE: 1986.

TART.: EMBERIBB BÁNÁSMÓD, DE CSAK 3 NAPIG

TARTÓ

---

11 lap

FOLKRAJZI MUTATÓ: NAGYBERKI
SAK MUTATÓ: XVII

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

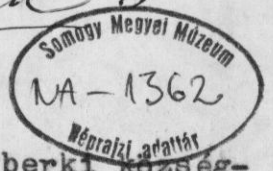
KISKUNHALASI GYÁRA

LEHTAROMÁS

ÁTVEVETVE AZ EGYSÉGES LTK. 4353-AS TÉTELE ALÓL

4353/1980

*Emberek bánásmód, de csak 3
napig tartott*

A történet lejátszódott Somogy megye Nagyberki községben. 1941-ben augusztus hónap első hetén keddi napon este épp úgy mint máskor is siettek haza a jószágok, mert elég nagy volt a szárazság és bizony üres volt a bendőjük. Különösen a hasított-körmű kérődző állatoké. A sok háziállat hazasietése sűrű porfelhőt kavart fel. Mire kezdett elcsendesedni az utca hol egyik gazda, hol másik az eltévedt növendék malacát, vagy birkáját kereste.

Ez még csak a kezdet volt. Jöttek haza a határból a község és a pusztai emberei, de legjobban mindenki oda figyelt, ha azt hallotta, hogy a hathónapos summások énekelnek. Általában olyan dallamokat énekeltek, amely a nyomoruságos helyzetükkel volt kapcsolatos és az uraságnak és intézőknek kicsufolását foglalta magában. Így esténként a község és a puszta benépesült. Másnap reggel még úgy kiürült és elnéptelenedett, hogy csak az igen idős embereket és gyermekeket lehetett otthon találni. Ugy nézett ki a lakóterület, mintha csak hirtelen járvány pusztított volna.

A község kisbírója is reggel korán, vagy este sötétedés előtt dobszókat pergetéssel közérdekű, vagy éppen magánjellegű bejelentéseket hirdetett ki. Szerdán reggel, amíg a népek otthon tartózkodtak szintén közhírré tétette, hogy minden gazda a gabona kazaljához 200 literes edénybe vizet tároljon és az előírt tűzrendészeti szabályok felszerelését a kazal közelében helyezze el, mert ha nem a község előljárósága a kihágási feljelentést folyamatba teszi.

Magánhirdetést is közzétett, mely úgy szólt, hogy Hegedüs

Márton Nagyberki, Vár utca 6. szám alatti lakos borjut vágott, a husnak kilónkénti ára 80 fillér. Én mint álltam a téren a pusztai kerekeskutnál és a kisbíró mondotta, hogy Józsi, ha napszámba akarsz menni, akkor özv. Hollósi Mihályné Fő utca 22. sz. alatti lakósnál lehet jelentkezni.

- Jó, köszönöm szépen, holnap reggel el is megyek és megérdeklődöm, hogy lehet-e náluk dolgozni. Csütörtökön reggel már ahogy kezdett pirkadni el is mentem hazulról, gondolva ne hogy esetleg valaki más megelőzzön, mert bizony elég kapós volt a napszámolás vállalás. Szép, derült az ég, még csak egy báránnyfelhőt sem lehetett látni. Még a község utca is kihalt, csak az istállóból lehetett hallani néha-néha egy-egy emberi kiabálást, ahogy valamelyik pógár ember az állatra kiabált.

Nem volt nehéz megtalálni a Fő u. 22. számú házat. A ház előtt gyalogjárdán megálltam, kicsit tétováztam, mindjárt szemembe ötlött, hogy milyen takaros kis családi ház néz az utcára. A kiskapuhoz léptem és egy fekete szőrű vizsla kutya fogadott, mert a kerítéslécre ugrálva kapaszkodott és úgy kezdett velem barátkozni. Nem ugatott meg, pedig incselkedtem vele, hogy legalább a csendet felverte volna az ugatásával gondolva, hogy a bent lakók meghallják és akkor kijönnek. De csak tovább barátkozott velem. Emiatt én a kutyára nem is haragudtam.

Na gondoltam, hát így is jó, majd csak valamiképpen tudomásukra hozom, hogy így vagyok. Dehát ahogyan az utcai kapun semmiféle olyan jelzőberendezés, csengő, vagy tárgy nem volt, amivel tudtam volna jelezni ottlétemet, más választáson nem volt, mint onnan eltávoztam. Gondoltam, azt is, hogy a léckerítésen az ujjaimmal végigkelepelek, de az még mégsem illik egy idegentől.

De még akkor sem, ha pusztai vagyok, mert a község emberei apraja és nagyja már régi megszokásból csak úgy mondták, hogy pusztai vagy, még azt is hozzáfűzték nem rosszindulatból, hogy uradalmi cseléd.

Az ilyen gondolatok után mégis csak úgy cselekedtem, hogy a háztól eltávoztam a közeli vasutállomáshoz azzal a szándékkal mentem, hogy majd csak közelben a háziak is felébrednek és kinyitják az utcai kaput.

A ház előtti kispadra leültem, de talán ha öt percet ott pihentem, nem akartam feltűnőséget kelteni, mert akkor már jöttek-mentek az emberek az utcán, a vasutállomásra legtöbben Kaposvárra és Dombovárra utaztak. Most már a nap is elég magasan járt az utcai terebélyes eperfák leveleiről az éjszakai harmatot a nap sugarai leszárították. Tehát volt időm a környéken szétnézni. Az utcában nem is olyan távol volt a község tejcsarnoka, hátul az udvarban a község patkolókovács műhelye, ablakaiból most sárga fény szűrődött ki. Már ott is dolgoztak. Mert a kovács vas üllő éles csengő hangot adott. Már az a zene is felverte a környékben a csendet. Szemben az utca másik oldalán Futurás gabonabegyűjtőhely, már ott is kezdődött a mozgás. Sőt, egy-két siető pógár menyecske szép csinosan felöltözve, mintha csak misére ment volna, a tejeskannával kezében a csarnokba igyekezett.

Gondoltam, hogy a háziak már csak felkeltek, ha mégsem, hát akkor majd meglátom. A ház elé érve láttam, hogy az utcai ablak zsalugáterja fel volt fűttatva. A kiskapu előtt ismét megálltam. A vizsla házőrző kiskutya ismét udvariasan fogadott, de csak tovább néma volt. Azt szerettem volna, hogy legalább egyet, vagy kettőt vakkantott volna a kis házőrző, de nem tette, nem volt

hajlandó. Így csak tovább én beszéltem, ő pedig hallgatott, hát van ez így, hogy az ember beszél az állathoz és az csak hallgat, de ez előfordul még az embereknél is.

Bármit is csináltam, a kutya fáját nem jött ki senki sem a házból. Hát most már azt is gondoltam, hogyha nem jönnek ki, a kaput pedig nem döngetem, azt is gondoltam, hogy már nem kísérletezek a kapun való bejutással, elmegyek haza és később visszajövök, talán nagyobb szerencsém lesz. Már unalmanban a lombos eperfához mentem, amely meddő volt, mert nem volt rajta szeder, leveleit kezdtem leszedni, mert a harmat már eltűnt róla. Egy jó kupac falevelet szedtem, mert otthon a padláson selyemhernyók voltak és bizony éppen abban a fejlődő szakaszban voltak, hogy sokat zabáltak. A selyemhernyók begubóztak és osztályozva eladtuk, több volt a III. osztályu, mint az I. osztályu. Pedig a mi megítélésünk szerint szép selyemhernyógubók voltak. Na de hát az átvevő az osztályozó, nem pedig a termelő, illetve az eladó.

Egy órai várakozás után jött ki a házból elsőnek a háztulajdonosa, legalábbis annak véltem. 50 év körüli, középtermetű barna asszony, fekete ruhát viselt. Ahogy meglátott, hogy álltam a kiskapu előtt gyorsabb lépésekkel közeledett felém. Bizonyára gondolta, hogy mijáratban lehetek.

Jóreggelt kívánok - mondtam.

- Jóreggelt - fogadta az asszony. Tessék, kit keres, mi járatban van. Válasz nélkül mindjárt hozzáfűzte - ugye, hogy hozzám jött dolgozni?

- Igen, ide jöttem. A falusi kisbíró mondta, hogy önök-nél lehet napszámba dolgozni.

-Igen, ugy van ahogy mondja.

- Tessék bejönni - mondotta az asszony.

- Özv. Hollósi Mihályné vagyok. Kettő gyermekem van.

Pityu 18 éves, tanítóképzőbe jár, Piroska leányom meg két évvel fiatalabb, most jár negyedik polgáriba. Így a családban hárman vagyunk. Sajnos a férjem, aki tanító volt a községben két éve, hogy meghalt.

- Nem ismerte?

- Nem kérem, mert ez év áprilisában költöztünk mi ide a pusztára. Azelőtt pedig Inánpusztán dolgoztunk, mint cselédek.

- Persze, hogy akkor nem ismerhette a férjemet - szomorúan mondta az asszony.

- Engem fiam csak úgy szólítson, hogy Kati néni, mert én ezt szoktam már meg.

- Igen kérem, ugy fogom szólítani, mondottam az asszonynak.

- Meg is mondom, hogy mi lesz a dolga. Az istállóban van egy ló, egy fiatal tehén, ott a disznóólban két süldő. Ezeket reggel, délben és este meg kell etetni és helyüket ki kell tisztítani. A háztáját reggel és este rendbe kell tenni, mert mi szeretjük a rendet. Ugy nézzen ki, mint most. Ez a kérésem.

- Igen kérem, azon leszek, hogy minden rendben legyen, ahogy ön kéri. Én magam is szeretem a tisztaságot.

- Nem vagyunk gazdag pógárok, mert a három hold föld és ez a ház és hozzá tartozó kert van. De azért mindig akad tennivaló a ház körül és kint a határban is - mondotta a háziasszony.

- Most csak végezze el a jószágok között a munkát és reg-

gelizés után a fiammal elmennek a tarlót felszántani, amely nincsen egy egész kataszteri magyar hold. Csak arra kérem, hogy a Bandi lovunkat ne hajszolja, mert hamar elfárad, már nem fiatal. Talán még jobban szeretem, mint a kutyát, pedig az is nagyon hűséges állat - fejezte be a beszédét.

Végeztem az etetéssel, itatással, a portát rendbetettem, az udvarban a lakóház és az istállók között volt az ásott kerekut. Az itatóvályuhoz mentem, hogy megmosakodjak. A kék színű munkakötény belső felével megtörölköztem. Ez volt akkor nálunk a szokás a cselédéletben és mentem az istálló felé, utánam szólt a háziasszony. Józsi, jöjjön be reggelizni. A gangon megálltam. Az ajtó nyitva volt. Az ajtószárfa borítólapját megkopogtam.

- Tessék csak bátran belépni és üljön le az asztal mellé a székre úgy, mintha otthon lenne - mondotta udvariasan a munkáltató. Az előszobában tartózkodott leánya és fia. Kézfogás nélkül csak annyit mondtam, hogy pusztáról jöttem, Jeli József vagyok. Előléptek először a leány, mondta, hogy Piroska a nevem. Kezét nyujtotta és kezefogtam vele. Fiatalember előrenyujtotta kezét és azzal is kezefogtam. Csak annyit mondott, hogy Pityu. Azzal meg is történt a bemutatkozás. Örültem, hogy simán tullestem a bemutatkozáson.

- Tessék Józsi üljön csak le és fogyassza jó étvággyal a reggelit, mondta a házigazda. Az asztalon egy csésze tejeskávé, negyed rész vaj, két szelet szalonna kis tányérban tojásrántotta és két deci vörösbor.

- Elsőnek felálltam az asztaltól, ahogy végeztem a regge-

lizéssel és megköszöntem. Elég volt és izlett is. Kérdezte a házigazda, ha nem volt elég kérem akkor mondja meg, mert mi nem szeretjük azt, ha valaki az asztalunktól úgy kel fel, hogy éhesen marad. Mentegetőztem és mondtam nem, nem kérem, bőségesen elég volt, köszönöm szépen.

- Hát akkor majd lassan el is lehet készülni a szántás-hoz - mondotta az asszony. A kocsifélszerből kitoltam a kocsit és az ekét, boronát, hámfát feltettem. A Lovat a kocsi elé fogtam és kimentünk a határba. Velem jött Pityu, a tanítóképzős fiatalember. Közel egymás mellett ültünk az ülésdeszkán. Azt is megtudtam, hogy egy évvel volt idősebb, mint én. Tegeződünk is. Jószándéku embert ismertem meg benne. Semmi mást nem irigyeltem tőle mint csak azt, hogy milyen szerencsés ember, hogy tanulhat, mégpedig tanítóképzőben, ami nem kis dolog. Én annak megfelelően viselkedtem vele szemben és az egész családjukhoz, mert az én származásomhoz viszonyítva uriembereknek tartottam őket. Én egész délelőtt szántottam és boronáltam. A fiatalember meg a föld végében álló kocsi árnyékában olvasott és pihent. Egyszer csak hozzám jött és azt kérdezte, hogy hány óra lehet Józsi? Én minden gondolkodás nélkül rávágtam, hogy tizenegy óra körül járhat az idő.

- Honnan tudod, hogy annyi idő van? kérdezte a fiatalember.

- Most ment a 11 órás motorvonat. Mert mi cselédek úgy vagyunk, hogy meg tudjuk itélni, hogy mennyi ~~xx~~ idő lehet, mert dél felé ha nappal szemben állunk egyenesen és akkor rövid az árnyékunk. A föld végében álló kocsinak az árnyéka is függőleges volt. Meg a harangszóbból is megtudjuk, hogy 12, az ebédre

harangoznak. Délelőtt az egy lóval a magyar hold földnek a felét felszántottam. Ugy láttam, hogy a Bandi nevű ló igen fáradt lehet, mert ahogy hazafelé mentünk bizony kellett használni a szijostort is, de csak úgy állati barátságból ütöttem rája, nem haragból. Megérkezésünk után annak rendje és módja szerint kifogtam és az istállóba engedtem, először zabdarát tettem elébe és utána meg zöld lucernát. Én is bementem közbe ebédelni és most vissza tudok emlékezni arra, hogy sárga gyöngyben uszkáló szép husleves volt, zöldbabfőzeléket tettem elém és harmadik fogásnak pedig süteményt. De hogy az milyen volt, minek nevezték nem tudom, de még ma sem ismerem. Nem néztem utána.

- Ebédelést befejeztük. A háziasszony mondta, hát én milyen feledékeny is vagyok gyerekek, ugylátszik, hogy már öregszem. Még nem is mondtam, hogy memmit is fizetek egy napra. Hát megelégszik Józsi két pengővel és reggelit, ebédet, vacsorát is adok.

- Hogyne elégednék meg vele kérem. Nagyon is meg vagyok vele elégedve.

- Délután 2 óra van. Kezdem készülődni, hogy menjünk ki a határba a félbehagyott szántást elvégezni. Meglepett a dolog, mert azt mondta a gazdaasszony, hogy igazán nagy hőség van, nem kell kimenni szántani sem a lónak, sem nekem nem tenne jót a nagy forróság. Délután 5 óra után fogtam be a lovat és lucernáért mentünk el. Azt is csak egy oldal kocsival vittünk, hogy elég legyen másnapig. Az esti munkával is végeztem. Még jól fent volt a nap. A pasztán a cselédek még javában dolgoztak kint a földeken és még utána látták el a jószágokat. Gondoltam is, hogy

itt milyen jó dolgozni. A napi munka befejeztével asztalhoz ültünk vacsorázni. Még most is visszaemlékszem, hogy füstölt kolbászt és főtt tojást vacsoráztam és két deci vörösbort kaptam. Én akkor úgy mondtam, hogy uri kosztom vagyok.

Én még világosan hazaértem. A nagyanyám és nagyapám otthon voltak. Hát hol is lehettek volna? nem jártak ők el a pusztáról, mindig csak otthon és a napi munka. Mindig korán szeretünk este lefeküdni, reggel meg pedig felkelni. Azt szoktuk meg abban a cselédvilágban. Csak egy szobánk volt, hárman aludtunk ott, mindenkinek külön fekhelye volt. Lefekvés után mindjárt még nem aludtunk el, beszélgettünk a napi megtörtént dolgokról.

- Édes fiam, hát mennyi napszám pénzt fizetnek ahol vagy? kérdezte nagyanyám.

- A ténsasszony azt mondta, hogy 2 pengőt és napi kosztot is adnak.

- Hát akkor elég jól megfizetnek. Becsüld is meg, mert Isten uccsa, hogy a pusztán még a kaszás napszámosok sem kapnak többet - mondotta nagyanyám.

- Igaz, igaz mamám, de azért én itthon a mi asztalunknál szivesebben eszem meg a krumplit, vagy a babot, na a mi tányérunkban.

- Hát ez így is van édes fiam, mondotta nagyapám. A beszélgetés közben elaludtunk. Nem kellett korán kelni, reggel 6 óra felé mentem dolgozni. Bizony a nap már magasabban volt, mint amilyen magas volt az eperfa a ház előtt. Szerettem ide-menni dolgozni. Azt előre nem tudtam, hogy milyen munkát kell végezni, mert mindig aznap közölték velem, hogy hogy és mit kell tenni. A második nap folytattam a félbemaradt szántást. Tovább

tartott, mint 12 óráig. Ugy délután 1 óráig végeztem el a szántást. Az utcáról kocsival befordultam a hidra a ház kapuja tárva nyitva volt, azt kérdezte Pityu, hol maradtam ilyen soká?

- Hát kérem addig nem álltam ki a földből, amíg el nem végeztem a szántást és a boronálást, mert friss volt a föld, azt el kellett végezni. Második napon is ismét jó, kiadós, izletes koszt került az asztalra. Csak dicsérni tudtam. Ezen a napon délután más munkám nem is volt, mint a házhoz tartozó kertből tragacson hordtam be egy jó terő csalamádét az állatoknak. Meg hát a másik többi háziállatnak is, ahogy azt kellett ugy csináltam.

A harmadik napon a hét utolsó hétköznapján ismét az állatok etetését, itatását és ápolását végeztem. Reggeli előtt elvittem a tejet a csarnokba. Délelőtt a ház körül dolgoztam. Fát fűrészelttem és hasítottam ését apróra. Délután zöld lucernát és csalamádét vittem haza. Jobban megraktam a kocsit, hogy vasárnap és még hétfőn reggel is bőven legyen az állatoknak. Az esteli etetés után az egész portát, de még kint az utcai frontot is tisztára elsöpörtem, mert ez faluhelyen akkor szokás volt. Azt a gazdát meg is szólták, aki ezt elmulasztotta.

Vacsora után a harmadik napi napszámomat a háziasszony kifizette. Tíz pengőt adott a kezembe. Abból nem tudtam visszaadni. Kérem Kati néni, mindjárt jövök, elmegyek a boltba felváltom a pénzt. Dehogy megy el kérem, nem azért adtam tíz pengőt, hogy kérjem vissza az ~~egy~~ pengőt. Az csak legyen a magáé. Megérdemli, rendes munkát végzett ebben a három napban.

- Köszönöm szépen. Hétfőn nem kell jönni dolgozni, mert a mezőn nincsen olyan dolog, amit kellene végezni, az itthoni

munkát pedig mi el tudjuk látni. Én azért vasárnap eljövök meg-
etetni az állatokat, meg a ház körűn rendet teszek. Ráérek, meg
megszoktam a munkát is. Nekünk a pusztán ugy sincsenek állatok,
hogy azokkal kellene foglalkozni.

- Ha eljön fiam megköszönöm, - mondotta az asszony.
Pihenő nem volt, mert a következő napon megkezdtem a nagyberki
községben Lénárt Ernónél a részes cséplési munkálatokat.

Jeli János
PÉCS